

Universitätsbibliothek Wuppertal

Aeli Donati qvod fertvr commentvm Terenti

Evgraphi commentvm continens

Donatus, Aelius

Lipsiae, 1908

Heautontimorumenos II

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1594](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1594)

II.

1.

- 213 **1** QVAM INIQVI SVNT PATRES IN OMNES ADVLESCENTES
 IVDICES remansit solus Clitipho: secum conqueritur de
 patris oratione, quod se uoluerit admonere. ordo est: quam
 214 iniqui sunt iudices patres in omnes adulescentes. — **2** QVI
 AEQVVM ESSE CENSENT NOS A PVERIS ILICO NASCI SENES qui 5
 arbitrantur iustum esse in pueritia moribus senum degere
 217 uitam. — **5** MIHI SI VMQVAM FILIVS ERIT si aliquando
 mihi filius continget. — NE ILLE FACILI ME VTETVR PATRE
 216 ualde me utetur bono et facili patre. — **4** EX SVA LIBI-
 DINE MODERANTVR NVNC QVAE EST NON QVAE OLIM FVIT 10
 modum imponunt adulescentibus de moribus suis, quos
 nunc habent in senectute, non quos in adulescentia ha-
 218 buerunt. — **6** NAM ET COGNOSCENDI ET IGNOSCENDI <DABI-
 TVR PECCATIS> LOCVS facile, inquit, filio meo hanc facul-
 tatem dabo, ut uniuersa eius facta cognoscam, tamen si 15
 224 peccarit ignoscam. — **12** CVI QVOD RESPONDEAM NIHIL
 HABEO expressit inopiam uer<bor>um, siquidem non solum
 dixit 'cui quid dicam non habeo', uerum et 'ad responden-
 225 dum uerba desunt'. — **13** ETSI IS QVOQVE SVORVM SATAGIT
 227 etsi is quoque de suis rebus plurimum cogitat. — **15** MEA 20
 EST POTENS PROCAX hoc positum, ut ex nobilitate plurimum
 audeat postulare. 'procax' a <procando, hoc est> petendo
 dictum est, unde et proci nuptiarum petitores. — SVM-
 PTVOA NOBILIS <'sumptuosa'> ut et necessitatem sibi
 petendi propter suos sumptus faciat; 'nobilis' autem omni- 25

2 <et> secum *S* || 4 adulescentes <filios> *G* || 5 nos <iam>
F || 6 arbitrentur α | esse] est α | ducere uitam *G*, decreū *P*,
 uiuere *F*, nasci *VS* || 8 NE ILLE *om.* *F* α || 9 <id est> ualde *VS* |
 ualde me *om.* *F*, ualde — patre *om.* *G* || 10 moderatur *codd. praeter*
F || 12 non] nos α || 13 DABITVR PECCATIS *om. codd. praeter F* ||
 15 ut *Lindenbr.*: et *codd.* | <peccauit> si peccarit α || 17 uerbo-
 rum *W.* || 18 quid dicam *Goetz*: quidem (quid d'e *G*) *codd.* |
 et *F*, eēt *P*, *om. rell.* || 21 <ad (ab α)> hoc *F* α || 22 procando
 hoc est *add. W.* || 23 dictum *Lindenbr.*: -a *codd.* | proci <dicun-
 tur> *F* α || 24 sumptuosa *add. Schoell* || 25 nobiles *G* α | autem
W.: at β *P*¹, ab *P*² *VS*

228 bus nota. — 16 NAM NIHL ESSE MIHI RELIGIO EST dicere me hoc non habere maxima mihi religio est, ut (*Verg. Aen. II 715*) 'religione patrum multos seruata per annos'.

2.

- 230 1 SI MIHI SECVNDAE RES DE AMORE MEO ESSENT IAM DV DVM SCIO VENISSENT hic est illud, quod supra diximus, 5 quod per coniecturam Clinia credit amicam se absente corruptam. ac primum argumentum fecit ex eo, quod missus seruus nondum rediit. deinde proponit ipsam suspi-
- 231 cionem 2 SED VEREOR NE MV LIER ME ABSENTE HIC COR RVPTA SIT. adiungit et opiniones et argumenta a tempore, 10
- 233 quod est 4 OCCASIO: occasionem autem hic intelligimus, quod absens fuit ipse. deinde ponit locum: Athenas, ubi magna hominum multitudo est et ciuium et uariis moribus uiuentium. adiungitur AETAS, hoc est a persona et a tempore, quod adulescentula est ac propterea uario in- 15 genio. deinde addidit MATER: hoc nomen parum est, nisi iam adderetur 'mala'. sed ne rursus suae uoluntatis et iudicii esset mulier, ideo adiecit CVIUS SVB IMPERIO EST CUI NIHL
- 237 IAM PRAETER PRETIUM DV LCE EST. — 8 PERGIN ISTVC PRIVS DIIVDICARE QVAM SCIAS QUID VERI SIET perseueras 20 ante hoc quasi certo iudicio tenere, quam scias quid in
- 238 uero sit. — 9 SI NIHL MALI ESSET IAM HIC ADESSET argumentum recepit ex eo, quod non rediit missus seruus: 'certa mihi' inquit 'suspicio est illam esse corruptam'. —

1 MIHI *post* RELIGIO *G*, *om.* VS || 2 mihi *om.* β | ut <uirgilius> VS, ut <illud> F || 3 religione <maximum eius est> β P, religio est VS || 4 SI MIHI] *hic incipit B'* | de meo amore *G* || 5 hoc F || 9 NE MV LIER *om.* B' VS || 11 quod — 15 tempore *om.* G || 16 est] *esset Schopen* | nisi (*Westerh.*) iam *Goetz*: nam *codd.* || 17 iudiciis *GP*¹, -eis F || 18 *esset B'*, esse *G*, et *rell.* || 20 preiudicare α | <si> quod *PVS* || 21 quam] quasi F α | inuenero *GPVS*, inuentum B' || 22 sit *om.* G | IAM] etiam (*post hic*) *G*, et *FPVS* | hinc *PVS*, huic F | *adessent FPVS* | <ille (*om.* F) ad consequendi (*ex -ter corr. P*)> argumentum F α || 23 ex eo <enim> F α | *redit codd.*; *cf. ad v. 1* || 24 inquit *om.* G

IAM ADERVNT QVANDO ISTVC ERIT illud enim, quod dixit 'iam', amant ita apponere qui loquuntur. hoc amanti tardum est: ideo adiecit 'quando istuc erit?'

3.

- 242 **1** AIN TV SIC EST VERVM INTEREA DVM SERMONES CAEDIMVS haec scaena exoluet illam suspicionem, quam Clinia habuit: et haec coniectura est. deinde rursus habet alteram causam, quod amicam Clitiphonis adduxerit seruus, ita ut in domo patris esse possit: quae res an fieri possit deliberationis uim tenet. ita prior causa in controuersia est, secunda in deliberatiua; aut controuersia est ex coniectura: coniecturae ergo partibus tractabitur, hoc est uti dicta et affectus, quod $\pi\acute{\alpha}\theta\omicron\varsigma$ Graece dicitur, suggerant argumenta. sed <haec> suis locis explanabimus. — DVM SERMONES CAEDIMVS caedere sermones dicitur, qui frequenter et plurima loquitur. — **2** MULIER TIBI ADEST AVDIN CLINIA quod ita locutio serui fuerat, ut diceret 'illae relictiae mulieres sunt', <quod mulier> uenit cognouit. — **245 4** MINIME MIRVM ADEO IMPEDITAE SVNT mirandum non est, quod impeditae sunt mulieres, quae et ancillarum ducunt **246** secum gregem et plurimum comportant. — **5** PERI VNDE ILLAE SVNT ANCILLAE crescit error Cliniae, ut magis credat esse corruptam, quod ancillas habeat et aurum. haec omnia meretricis, non illius mulieris sunt, sed adhuc ignorat **248** adulescens. — **7** ET VESPERASCIT hoc est nox fit: a uespere **256** factum uerbum est. — **15** O IVPPI TER VBINAM EST FIDES neeedum soluta sibi suspicione queritur adulescens se esse

1 aderint *P*, -rit *FB'*, -rat *VS* || 2 amant *W*.: -ti *codd.* | loquitur *GB'VS* || 6 hec <hic (ic *P*) β *P* | est *G*, *om. rell.* || 8 an] si *G* || 10 coniectura coniecturae *W*.: -ra *B'S*, -rae *rell.* || 12 ΠΔΤΩC (*add. pauros*) *F*, paucos *rell.* | suggerant *Lindenbr.*: -rat *codd.* || 13 haec *add. W.* || 14 dicuntur ... loquuntur *F* || 16 ut *B'*, quod *rell.* || 17 sunt *om. FPVS* | quod mulier *add. W.* (*mulier in mg. F*) | uenit cognouit *om. G* || 20 gregem ante ducunt *Fα* || 21 sunt illae α | error *F*, terror *rell.* || 23 ad hoc *PVS*, hoc *F* || 26 queritur *F*, -rit *rell.*

- desertum et Antiphilam potius omisso amore amatoris sui
 258 in meretricios mores esse delapsam. — **17** CONLOCUPLE-
 260 TASTI diuitem fecisti. — **19** CVIVS NVNC ME PVDET ET
 MISERET patris me pudet et miseret, qui frequenter harum
 265 mores dicebat mihi et frustra monuit. — **24** NAM ET VITA ⁵
 EST EADEM ET ANIMVS ERGA TE IDEM AC FVIT prima pro-
 positione uolens seruus soluere errorem suspicionis Cliniae
 dicit 'et uita est eadem amicae et animus ille, qui circa
 te fuit'. uerum meminisse debemus duas res esse proposi-
 tas, ut et uita eadem probetur et idem animus: potuit 10
 enim in eadem muliere castitas perseuerare, ut esset eadem
 uita, non tamen idem animus; potuit tamen et obliuisci
 amatoris sui et non eum desiderare. ideo adiecit 'et idem
 269 animus erga te ac fuit'. — **28** VT NE QVID HVIVS RERVIV
 IGNORES quod nuntiat seruus anum perisse, quae ei mater 15
 esse dicebatur, ad causam minime pertinebat. ideo adiecit:
 'hoc primum' inquit 'dico, ne aliquid harum rerum igno-
 271 res'. — **30** ALTERAE DVM NARRAT hic iam praemissio
 alterius narrationis effecta est: nata est suspicio, ut quae-
 reretur quae sit altera. cuius narrationem differt: prius 20
 274 enim de amica Cliniae narratio incipit **33** IAM PRIMVM
 OMNIVM VBI VENTVM AD AEDIS EST DROMO PVLSAT FORES.
 hic breuiter omnia argumenta, quae a summo ad imum sunt,
 colligamus. ac primum quaeso collocetur: casta est mulier
 et eadem, quae fuit ante, perseuerat, quod ianua eius 25
 clausa est, quod seruus pulsauit fores, quod anus processit,
 quod ostium aperuit, quod continuo ingressus est seruus,
 quod et ipse ingressus sum, quod statim anus pessulum
 rursus foribus obdit, quod ad lanam redit, quod textentem

1 et Antiphilam Schopen: et auferam PVS, et alteram F,
 om. G | potius om. G || 3 ME post MISERET G || 8 ille] idem
 Schopen || 10 uti FP || 11 enim — potuit om. G || 15 ignores
 FB', -raris rell. | nuntiet PVS | quae] quod PVS | ei] eius
 Schopen || 18 iam Lindenbr.: nam F, an PVS, om. B'G || 19 <unde>
 nata B' | uti Fα || 20 prior VS || 21 enim <est> Fα | incipit
 <autem (enim S) narratio> FPVS || 22 edes β || 23 hic <ergo>
 Fα | a B', om. rell. || 24 quaeso α, questio F, sic G || 25 ante
 om. G

- telam studiose ipsam inuenimus, quod mediocriter uestitam, quod sine auro, quod ita ornatam quemadmodum sibi ornantur, quod nulla mala re expolitam muliebri, quod capillus ab ea reiectus circum caput fuerat negligenter, quod ancilla cum ea texebat pannis ipsa contexta. haec sunt, quae uitam probant. rursus subiungitur, an idem
- 303 animus circa Cliniam perseueret: ideo interrogauit **62** QUID
- 304 AIT VBI ME NOMINAS, et subiungit ille **63** VBI DICIMVS REDISSE TE. ergo et hic coniectura est, an idem animus perseueret. probamus autem quod perseueret ex eo, quod
- 305 ubi te nominauimus **64** MULIER TELAM DESERT CONTINVO ET LACRIMIS OPPLET OS TOTVM SIBI VT FACILE SCIRE DESIDERIO <ID> FIERI TVO. completa igitur omni re ad alteram narrationem necessario cito deuoluitur, ut ostendat, quae illa altera sit mulier, de qua antea com-
- 311 memorauit. — **70** ADDVICIMVS TVAM quo facilius blandiri
- 313 possit adulescenti, adiecit 'tuam'. — **72** HEVS NON FIT SINE PERICVLO FACINVS MAGNVM AC MEMORABILE quoniam interrogatus seruus, quo duceret Bacchidem, respondit 'ad patrem', quod aegre ferens adulescens cum 20 indignatione audacem seruum pronuntiauit, continuo ille respondit, facinus magnum et memorabile fieri numquam posse sine aliquo periculo. ita in hoc quoque periculum est, cum patre praesente in domo futura sit meretrix. tam magnum est istud et memorabile, ut nihilo minus 25
- 315 celari possit. — **74** HOC VIDE IN MEA VITA TV TIBI LAUDEM IS QVAESITVM SCELVS quam astutus ad gloriam, siquidem de meo periculo tu tibi comparare uis laudem. —
- 316 **75** VBI SI QUID PARVM MODO TE FUGERIT EGO PERIERIM in

3 ornantur sibi *G* | quod nulla *om. G* | expolitam *B'*, -ta *rell.* || 5 <quae> cum *G* | ipsa] fuit *G* | contexta *codd.*, *corr. Schopen* || 9 redisse te dicimus *G*, dicimus te redisse α || 15 ante *B'*, (*add. dixerat uel*) *VS* || 17 adulescenti possit adiecit *F\alpha* | heus <tu> *FB'* || 20 quod *G*, quam *rell.* | aegre *Lindenbr.*: aere *codd.* || 21 pronuntiat *G* || 23 quoque *Lindenbr.*: quod *codd.* || 25 tam *B'*, tamen *rell.* || 27 astutus *Lindenbr.*: astultus *P*, stultus *rell.* || 28 de *om. \beta* (*recte?*) || 29 PARVM] paululum *Ter.* | te modo effugerit *G* | <ut> ego *GPVS*

- quò negotio si te fefellerit aliqua consilii pars, ego con-
 317 tinuo perierim. — **76** QUID <ILLO FACIAS quid> deinde
 facturus es? hoc est enim quod dixit 'quid illo facias?' —
 AT ENIM pendens oratio hac intercessione efficitur adu-
 lescentis, quod non patitur eum ambagibus circuire: ideo
 318 enim dicit 'quid «enim»?' — **77** ITA RES EST HAEC NVNC
 QVASI CVM uoluit seruus quasi quandam similitudinem
 dare, ut sic ostenderet, quale sit illud consilium, quod
 ipse disposuit. sed quoniam, similitudo cum datur, quidam
 est in oratione circuitus, idcirco adiecit QVAS MALVM MIHI
 319 AMBAGES NARRARE COEPIT. denique et alter adulescens
 hoc intellexit, unde adiecit **78** SYRE VERVM HIC DICIT
 MITTE ISTA QVAESO scilicet externa et per similitudinem
 translata. unde admonuit eum, quod dixit ATQVE AD REM
 REDI: etenim quod per similitudinem datur, res non est. 15
 320 — **79** ENIMVERO RETICERE NEQVEO MVLTIS MODIS INIV-
 RIOSVS CLITIPHO ES unde iam tacere non possum. bene
 indignationem suam seruus extulit, quo facilius sibi adu-
 323 lescentem per suam iracundiam praepararet. — **82** HAVD
 STVLTE SAPI S non stulte, inquit, sapis, cum et ames et 20
 potiri desideres et pecuniam dari, interea tamen nullum
 periculum uelis sustinere. haec autem stultitia est, pro-
 325 tinus uelle id quod non potest contingere. — **84** AVT
 HAEC CVM ILLIS SVNT HABENDA AVT ILLA CVM HIS AMIT-
 TENDA SVNT aut enim debet fructum et potiundi utilita- 25
 tem cum periculo sustinere aut pariter et commoditas
 326 amittenda est, si periculum deuitatur. — **85** HARVM DVA-
 RVM NVNC VTRAM MALIS VIDE de duabus illis propositis

2 ILLO — quid *suppl. Lindenbr.* || 4 pendes *GP*, pedes *VS* |
 oratio *Lindenbr.*: -tione (-tionem *G*, -tio est *B'*) *codd.* | hec β |
 intercessione *Lindenbr.*: -io *codd.* || 5 quod] quo *GPVS*; qui
Lindenbr. || 6 enim 2. *om. G* || 8 consilium illud *G* || 10 circuitus
 in oratione *G* | idcirco <Clitipho> *Schopen* || 11 occipit *FB'*
 (= *Ter.*) || 15 redi at (redit at α , redeat *G*) enim *codd.*, *corr. W.* ||
 16 enim reticere uero *PVS* | iniurius *Ter.* || 17 est *FB'* | unde
 — possum *om. F* || 20 et cum *F* α || 21 desideras β | tamen *W.*:
 tu *codd.* || 22 haec *Goetz*: hoc *codd.* || 24 mittenda *PVS* (= *Ter.*
cod. A) || 25 debet *Schopen*: -bent *codd.* || 27 omittenda (com- *G*)
codd. || 28 uelis *G*

- condicionibus, <ut> aut periculum cum fructu capiat aut, si periculum fugiat, utilitatem pariter contemnat, ex his, inquit,
- 327 quamlibet condicionem eligat. — **86** ETSI HOC CONSILIVM QVOD CEPI RECTVM ESSE ET TVTVM SCIO incitare adolescentem cupit, ne frustra operam perdiderit, quod meretricem adduxit. ita ostendit tutum consilium esse, quod suscepit, ut apud patrem amica sit sine metu et
- 331 argentum quod promissum est inueniri possit. — **90** SI QVIDEM HOC FIT quam cito est motus adolescens, quando utrumque dixit esse praeparatum, ut et amica in domo patris sine metu sit et argentum ei quod debitum est
- 337 reddi possit. — **96** EXPERIVNDO SCIES ipsa actione expertus agnosces. — NIHIL SATIS FIRMVM VIDEO QVAMOBREM ACCIPERE HVNC MIHI EXPEDIAT METVM nullam rationem uideo firmitatis in consilio, unde debeam talem metum susci-
- 338 pere, ut apud patrem amica mea sit. — **97** MANE HABEO ALIVD SI ISTVC METVIS QVOD AMBO CONFITEAMINI SINE PERICVLO ESSE hoc irridenter dicit: uult enim obuius ire meretrici et dicere, ut domum reuertatur. aliter enim incitari adolescentis animus non potest, qui fastidiosus coepit esse per copiam, nisi id quod cupit subito denegetur. —
- 343 **102** TVNE QVOD BONI EST praecisa haec oratio ordinem habet talem: tune quod boni est fruare, dum licet. rursus
- 345/47 alia praecisa **104** NAM NESCIAS, cuius ordo est **106** EIVS
- 349 SIT POTESTAS POSTHAC <AN> NVMQVAM. — **108** CONCALVIT SIT
- 354 calore subito concitatus est. — **113** QVASI ISTIC MINOR MEA RES AGATVR QVAM TVA in hoc consilio maius mihi periculum propositum est quam tibi; nam si aliquid ad-

1 ut *add. Goetz.* || 2 fugerit... contemnet *G* || 3 eligit *PVS*, -ge *B'* | [ETSI] si *FP¹*, scio *P²B'VS* || 5 opera *codd.*, *corr. Lindenbr.* || 7 suscepit *B'*, -cipit *rell.* | ut *om. G* || 8 <et> quod *F α* || 10 dixit esse *G*, est (quod *add. F'*) dixit *rell.* | ut *et*] et (*est F*, *om. B'*) ut *F α* || 11 sit sine metu *G* || 13 ACCIPERE *om. PVS* || 16 meum amica *G* || 17 <et (set *P*)> quod *PVS* || 18 irridentes *PVS*, -dendo *B'*; -dens *Lindenbr.* | dixit *G* || 19 dicere <ei> *G* | enim *om. G* || 20 animus adolescentem *G* || 23 habet *B'*, -bens (*post talem*) *F*, *om. rell.*; *fort. tenet excidit* || 24 nescis *G* || 25 umquam *G* || 26 calorem *PVS*, ad cal- *B'* | *istuc F*, *ista PVS*

- uersi contigerit, tibi uerba sunt praeparata, mihi uero uerbera: unde hanc rem negligere omnino non possum. —
- 358 **117** SCILICET . . . IN EVM IAM RES REDII LOCVM VT SIT NECESSE intelligit Clinia, cum apud illum sit hospes, necessitatem sibi impositam, uti hoc quod ab eo petitur 5 negare non possit, uti assimulet amicam suam esse meretricem. —
- 364 **123** IN TEMPORE AD EAM VENI in occasione, ut (*Verg. Aen. IV 423*) 'sola uiri mollis aditus et tempora noras'. —
- 365 **124** NAM MISERVM QVENDAM OFFENDI MILITEM haec occasio est: ut ibi ei consensum commodaret, 10 haec fuit occasio, quod uolebat miserum militem de negatione sua in amorem amplius suscitare. —
- 370 **129** QVAM SIT
- 372 PERSPICAX quam sit suspiciosus. — **131** INVERSA VERBA quod semper adulescentuli faciunt, ut syllabarum ordinem mutant et sic intellectum conuersione confundant, ut in- 15 telligentibus potius loqui uideantur. —
- EVERSAS CERVICES
- 373 TVAS quod iactantia et superbia est. — **132** GEMITVS SCREATVS TVSSIS haec omnia adulescentuli faciunt, quotienscumque uidere aut uideri uolunt ab his, quos desiderant, ita sub quodam metu, ut, quasi dum aliud neces- 20 sitate conficiunt, sic impleant uoluntatem.

4.

- 381 **1** EDEPOL TE MEA ANTIPHILA LAVDO ET FORTVNATAM IVDICO haec scaena comparationem continet earum mulierum, quae amicae sunt ita, ut uni seruiant, et earum, quae plurimis sui corporis exhibent potestatem. et ne 25 uideantur meretrices iniustae esse, defensio est, in qua quasi

2 parata sunt uerba *G* || 3 redit *G* α || 6 non *om.* *G* α | ut *B'VS* | meretricem esse *G* || 8 ut <illud> *F* || 10 ut ibi ei *G*, ut ibi enim *FVS*, ubi enim *P* || 12 plus *G* || 15 confundat' *G*, -dent (-dere *S*) α || 16 loqui potius *G* | uideatur α || 17 superbia et iactantia *G*; iactantiae et superbiae *Schopen* || 18 tussis screatus *P²VS* || 23 tenet *G* || 24 et *om.* *G* || 25 potest autem *codd.*, *corr. Lindenbr.* || 26 uideatur *GV¹* | meretricis *GPVS* | iniusta (esse *om.*) *G* | est *Lindenbr.*: ista (*om.* *G*) *codd.*

quaedam forma controuersiae hic continetur: res enim fiunt meretricibus, quae iniustae sunt amatoribus suis, satis aduersae, dum plurimum petunt. quam rem purgans meretrix dicit se hoc, quod faciant, facere necessitate, ne cum aetas abierit et senectute extincta pulchritudo discesserit, inopia maneat, si non antea quaesierint uictum, quo possint sustentare desertam et miseram senectutem. — EDEPOL TE MEA ANTIPHILA LAVDO ET FORTVNATAM IVDICO uehementer te beatam felicemque iudico, cum id egisti, ut mores tui formae conuenirent. ut oportuit, iam defensionem suam uidetur meretrix exorsa, siquidem scit, quid oporteat fieri, et laudat eam, quae cum pulchritudine tenet morum integram castitatem. — **3** MINIMEQVE ITA ME DI BENE AMENT MIROR SI TE SIBI QVISQVE EXPETIT et non ualde miror, si, cum his moribus et hac sis pulchritudine, <semper> sit alius quis, qui te diligat et te sibi petat. — **4** NAM MIHI QVALE INGENIUM HABERES FUIT INDICIO ORATIO namque mores tuos mihi tuis sermonibus indicasti. — **5** ET CVM EGOMET NVNC MECVM IN ANIMO VITAM TVAM CONSIDERO hic iam praeparat accusationis defensionem, quae in se esse possit, dicitque merito huiusmodi mulieres, quae uni seruiunt, hoc est quae se separant a uulgo, sic recte bene facere, nec minus mirabile esse, quod meretrices malae sint. hoc enim dixit **387** **7** ET VOS ESSE ISTIVS MODI ET NOS NON ESSE HAVT MIRABILE EST: uobis enim cum sit uoluntas cum uno uiro semper esse, debetis seruare bonitatem; nos autem bonas esse non sinunt hi, cum quibus rem habemus. nam propter pulchritudinem nos amatores nostri colunt, qui continuo mutant

1 hic controuersiae *codd.* || 2 meretricibus *W.*: -tricus (-ces *F*) *codd.* | aduersa *G* || 3 petant *P²V^S* || 6 si non] nisi *P²V^S* | quesierint α | uictum] lucrum *S²* || 7 desertam] desidi-
diam *F*, deseriam *P¹*, decrepitam *P²B¹V^S* | et] ac *PVS* || 9 be-
atam] fortunatam *G* || 10 tuae *BVS* | deprehensionem *codd.*,
corr. Lindenbr.; deprecatur *Schoell* || 15 semper *add. Schoell* ||
16 et<si> *BVS* | expetat *G* || 19 praeparat *Schopen*: rep- *codd.* ||
20 possit esse *G* || 21 mulieris *G* α || 22 segregant se *G* | sic]
sit (sint *F*) *post* recte *P²B¹V^S*, *post* facere β *P¹* | mirabile mi-
nus *G* || 23 sint *F*, sunt *rell.* || 28 colunt] uol- *F* α

- uoluntatem, si fuerit forma mutata. ergo nisi prospectum
 antea fuerit, desertae et cum inopia in senectute uiuimus.
 uide sic purgatum quod male audire potuisset, non iniuste
 393 malas esse meretrices. — **13** CUIVS MOS MAXIME EST CON-
 SIMILIS VESTRVM his moribus se sociant uobis, qui habent 5
 395 ipsi hunc morem et similem uoluntatem. — **15** VT NVM-
 QVAM VLLA AMORI VESTRO INCIDERE POSSIT CALAMITAS ut
 semper amor inter uos ualeat neque senectute aut ullo
 396 morbo discidium possit existere. — **16** NESICIO QUIDEM
 ALIAS ME SEMPER SCIO FECISSE SEDVLO VT EX ILLIUS COM- 10
 MODO MEVM COMPAREM COMMODVM quid agam, uehementer
 ignoro: illud certum est mihi numquam <me> meum com-
 398 modum sine illius commodo comparasse. — **18** ERGO MEA
 ANTIPHILA TV NVNC SOLA REDUCEM ME IN PATRIAM FACIS
 adulescens uenientem amicam intuetur et secum loquitur, 15
 quod eius amore factum sit, ut in patriam reuerteretur. —
 399 **19** NAM DVM ABS TE ABSVM cum enim abs te discessi,
 uniuersos labores leues arbitratus sum excepto hoc, quod
 401 te carebam. — **21** HOCINE ME MISERVVM NON LICERE MEO
 MODO INGENIO FRVI si bonum ingenium, inquit, puellae 20
 habere me non sinit pater, ita hoc ingenio bono amicae
 me <meo> modo frui non licere uehementer ingemisco. —
 402 **22** DIV ETIAM DVRAS DABIT diu etiam durus hic existet.

III.

1.

- 410 **1** LVCESCIT HOC IAM CESSO PVLARE OSTIVM VICINI
 notandum ex hac scaena, quod in nulla alia comoedia 25
 licet reperire, ut biduum tempus in comoedia sit: omnes

2 ante α | uiuimus in senectute G || 3 iuste $B'VS$ || 4 meretrices esse G || 8 inter uos amor $FPVS$ || 9 alias me quidem F (= *Ter.*) || 12 me (*post meum*) *add. Lindenbr.* || 19 te] tui G || 20 si G , sibi *rell.* || 21 me G , mihi (*add. z PVS*) $F\alpha$ || 22 meo (*pro me*) *Lindenbr.* || 23 etiam PS , autem *rell.* | hic F , huc *rell.*; adhuc *Westerh.* || 26 reperiri $P^2B'VS$ | bidui *Schopen* (*recte? cf. infra*)